

Марк Твен — глибина достатня! (Дитинство Марка Твена)

Любко Дереш

Жартувати Марк Твен почав іще від народження.

Чи навіть так — усе для Марка Твена могло бути мішенню для жартів, у тому числі власне народження.

Отже, народився Марк Твен у Сполучених Штатах Америки, в місті Флорида, штат Міссурі. Жителів там було так мало, що своєю появою, як жартував Твен, він збільшив кількість населення на цілий відсоток.

Цей важливий приріст населення стався 30 листопада 1835 року. Новонародженого назвали Семом — скорочено від імені Семюель.

Батьки Сема, подружжя Клементс, як і більшість американців, були переселенцями з Європи. Загалом, для американців — нації, котру можна назвати "збірною світу", адже вона склалася з людей різних національностей, — страшенно важливо знати, яка кров тече у їхніх жилах. Скажімо, ті з них, чиї прабатьки приїхали з Франції, пишаються, що у їхніх жилах тече французька кров. А нащадки прибульців у Новий Світ із Італії пишаються, відповідно, тим, що вони теж якоюсь мірою італійці...

У жилах подружжя Клементс текла кров ірландців.

Вважається, що кожен рід успадковує хоч деякі риси народу, з якого походить. Американські нащадки французів вважають, що у них тонко розвинуте почуття прекрасного. Тамтешні вихідці з Італії зігрівають себе думкою про те, що вони здатні на справжні італійські пристрасті. А ось ірландці, за легендами, мають схильність до розбишацтва, пияцтва і мордобою...

Утім, ані батька, ані матір Сема Клементса годі було й запідозрити в такому. Легше, навпаки, припустити, що вони були м'які й поступливі, інакше не жили б собі тихо і скромно у напівголоді й напівхолоді в американській глушині з пишною назвою Флорида. Хоча і з цим припущенням далеко не все так просто; ми ж бо не знаємо, як це насправді — бути провінційним американським юристом у тридцятих роках дев'ятнадцятого століття. У час, коли — за великим рахунком — уся Америка була іще глушиною...

Коли майбутньому Маркові Твену, а тоді ще Семові Клементсу, виповнилося чотири роки, його батьки переїхали з однієї "діри" з пишною назвою Флорида, в іншу — з не менш звучною назвою Ганнібал.

Ганнібал теж був глушиною. Але, як кажуть американці, в чиїх жилах тече французька кров, — "із шармом".

Саме цей шарм маленького містечка ми можемо відкривати для себе через описи Сент-Пітерсберга у книжці "Пригоди Тома Соєра" письменника Марка Твена. Як чудово змальована ця буколічна краса будиночків, це ввічливе вікторіанське

облаштування вулиць! "Біле містечко дрімає під ранковим літнім сонцем", — писатиме згодом наш автор. Красиво одягнуті хлопчики й дівчатка недільного ранку йдуть на церковну науку, тримаються за ручки і мило посміхаються батькам, переходим, священникові й учителю...

А за цим всім спостерігає хамуватий, обдертий і замурзаний хлопчисько. Він курить люльку і п'є віскі, хоча йому лише дванадцять. Але що означає вік для хлопчика, якого немає батьків? Йому можна все. Він знає, як лаятись і як ночувати у бочці. Його звати Гекльбері Фіні... Або якось інакше. Насправді це не важливо.

Важливо те, що саме таким, хамуватим і жодними умовностями не скутим хлопчиськом, мріяв бути у дитинстві МаркТвен, коли батьки змушували його ходити по неділях до церкви чи слухати довгими жаркими полуднями нудні лекції.

Марк Твен згадував, що Ганнібал був раєм для хлопців. Варто було вийти за межі міста, за межі уваги матері чи тітки, і ти — на волі. Хочеш — біжи на річку, хочеш — досліджуй ліс, полюй на кліщів та голубів.

Саме про це й розповідається у книгах "Пригоди Тома Соєра" і "Пригоди Гекльбері Фінна". Деякі персонажі тут списані, як то кажуть, "наживо" із реальних людей, а чимало подій трапилися із самим Твеном. Наприклад, сварлива і сувора тітка Поллі, яка виховувала Тома Соєра, — це портрет матері Марка Твена. Сент-Пітерсберг, де мешкає Том, — це знайомий нам Ганнібал. Юний Марк Твен, як і його персонаж Том Соєр, теж полюбляв пустувати, замість того, щоб слухатися батьків. А ще він був зовсім не проти іноді прибрехати, похвалити себе, звільнитися від важкої і не дуже роботи хитрими й веселими методами. Пригадуєте, як Том Соєр малював паркан?

Здається, все ж найбільше Марк Твен у дитинстві любив смішні історії. Часто ці історії були не зовсім пристойними, адже в пристойному товаристві, до якого зараховували себе і батьки Марка Твена, такі історії ніхто не переповідав. Зате безліч їх наслухався хлопець від рабів-негрів, від білої прислуги та від простих роботяг. Між цими простаками і "людьми вищої касты", як називали себе трохи заможніші міщани, була справжня прірва. Найперше — манери. Маркові Твену, з його непосидючістю і природним хлоп'ячим бажанням побешкетувати, значно ближчими були прості люди, які не соромилися обідати прямо на землі й залюбки присмачували свою мову соковитим слівцем — неважливо, доречне воно чи ні. Манірність і награність завжди бісила Марка Твена — і що дорослішим він ставав, то ядучіше її висміював.

Грубуваті гумор і мова, якою розповідалися всі ці історії з життя негрів та прислуги, так подобалися малому, що він почав збирати ці приповідки, як колекціонер збирає метеликів. І на все життя зберіг у собі смак до ефектного жарту...

Однак не таким уже й безхмарним і пустотливим було дитинство Марка Твена. Коли хлопчикові виповнилося дванадцять років, помер батько, і малий змушений був улаштуватися на роботу. Ця робота забезпечувала його лише їжею і можливістю час від часу купувати нову одежину, однак вона була першим кроком до літератури — Марк Твен працював у місцевій газеті "Міссурський кур'єр". Газетярство не вельми імпонувало хлопцеві — його мрією було стати лоцманом і водити пароплав по ріці.

Згодом він здійснив цю мрію і чотири роки працював на кораблі, з них два самостійно кермував човнами.

Проте робота з репортажами про посадку картоплі та замітками про п'яницю, що лежав біля шинку,

надихнули малого МаркаТвена нате, аби й самому спробувати щось написати. Перші проби пера з'явилися у тому ж таки "Міссурському кур'єрі", але все ще під ім'ям Сема Клементса, — це було щось на кшталт фантазій на теми тих заміток у газеті, які здавалися йому малоцікавими. Прикметно, що як у дитинстві, так і в зрілому віці Марка Твена-журналіста напрочуд мало цікавили факти. Єдине, чого він домагався, — щоб було смішно і цікаво. Ось як про це згадує сам письменник:

"Це ви написали? — спитав із лиховісним спокоєм редактор і прочитав такий рядок із моєї статті на першій сторінці:

"Брукву не слід рвати руками — вона від цього псується. Краще наказати хлопчиків, щоб той виліз на дерево й бережно й потрусив".

— Потрусіть свою бабцю! — раптово закричав редактор і прочитав наступний абзац: "Звичай садити гарбузи перед хатою виходить із моди, оскільки вони дають мало тіні".

— Чому ви не сказали мені, що нічого не петраєте у сільському господарстві?

— Та тому, капустяна голово, що я ніколи не чув, що людина повинна щось знати, редагуючи газету. Я сказав, що зроблю вашу газету цікавою, і зробив — про неї всі говорять. Я дав вам добірне коло читачів, не те що якісь там фермери. Від нашого розриву втрачаєте ви, а не я. Бувайте, кавуняче дерево.

І я пішов".

...Між іншим, Сем Клементс остаточно зважився перейменуватись у Марка Твена аж тоді, коли йому виповнилося двадцять сім років. Дебютуючи під цим псевдонімом, письменник одразу ж розкрив таємницю його походження. Виявляється, "марк твен" (mark twain) — це фраза, яку вигукували американські моряки, коли впевнювалися, що глибина на річці достатня для того, аби судно пройшло і не сіло на мілину.

Тому справедливо буде сказати, що до кінця свого життя Сем Клементс пропрацював на пароплаві імені самого себе. І в якому б товаристві він не з'являвся, люди неодмінно гукали йому: "Mark Twain!" — глибина достатня, пливи далі...

Історія людини в історії людства

Марк Твен (1835-1910 рр.) — видатний американський письменник, сатирик і лектор.

Народився у Флориді. Коли був маленьким, його сім'я переїхала до міста Таннібал, пізніше саме це місто і його жителі будуть описані Марком Твеном у його видатних творах, зокрема в "Пригодах Тома Соєра".

У 1861 році Марк Твен переїхав на Захід США.

Досвід, набутий там, сформував Твена як письменника. Сподіваючись розбагатіти, він разом з іншими робітниками почав видобувати срібло. Цей спосіб життя Твен теж пізніше описав у своїх книгах.

Найбільшим його внеском в американську і світову літературу можна вважати роман "Пригоди Тома Сойера" та "Пригоди Гекльбері Фінна".